

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

Geraardsbergse steenweg 267

9231 Gontrode

De Boskrant

september - oktober

1989

2-maandelijkse tijdschrift

18 jg. nr. 5

ISSN 0773 137X

De Boskrant

september-oktober 1989

ISSN 0773 137X tweemaandelijks tijdschrift
19de jg. nr. 5

REDACTIERAAD :

Coppens, H.
De Bruycker, P.
De Schuyter, J.
De Wulf, R.
Dua, V.
Geldhof, P.
Lust, N.
Meuleman, B.
Muys, B.
Plouvier, D.
Roskaerts, M.
Roskams, P.
Van Boghout, E.
Vanden Bil, V.
Van Haeren, R.
Van Miegroet, M.
Van Slycken, J.
Vitse, Th.
Wambeke, Ch.

EINDREDACTIE

Dua, V.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Lust, N.

V. B. V.

Geraardsbergse steenweg 267
9231 GONTRODE

ABONNERING :

Pers. abonnement 350,-
Studenten 200,-
te storten op
P.C. 000-1027867-55

inhoud

Redaktioneel	1
<i>Historiek van het Zoniënbos</i>	2
Beleid : <i>Nieuwe boswetgeving in het Vlaamse Gewest</i>	10
<i>Toelagen aan privé-boseigenaars</i>	17
Uit de vereniging <i>verslag van de bestuursraad</i>	18
Buitenland : <i>Poien</i>	20
Info	24

redaktioneel

SUBSIDIEMAATREGELEN VOOR HET PRIVÉ-BOS ...

1989 blijkt zich als een historisch jaar aan te dienen. Zeker op het vlak van de bosbouw in Vlaanderen.

De goedkeuring van het ontwerp-bosdecreet door de Vlaamse Raad wordt nog vóór het einde van het jaar verwacht.

In afwachting van deze goedkeuring besliste de heer Th. Kelchtermans, Gemeenschapsminister van Leefmilieu, Landinrichting en Natuurbehoud nog dit jaar een aanvang te nemen met het betoelagen van boswerkzaamheden door privé-boseigenaars.

De VBV is een grote voorstander van subsidiemaatregelen, voor zover ze passen in een algemeen Vlaams bosbeleid, waarbij rekening gehouden wordt met een aantal ecologische randvoorwaarden.

Deze subsidieregeling kan een eerste aanzet zijn om de interesse op te wekken van de privé-eigenaar voor zijn beseigendom.

Wanneer aan deze tegemoetkoming van de overheid een deskundig beheersplan voor elk privé-bos gekoppeld wordt, zoals voorzien in het ontwerp-bosdecreet, is de basis gelegd om een dynamisch bosbeleid te voeren.

Om te vermijden dat de toelagen voor bebossing leiden tot een verdere versnippering van het bosareaal is een algemeen structuurplan, waaruit regionale actieplannen afgeleid worden, meer dan noodzakelijk.

De voorgestelde verdubbeling van het betreffende begrotingskrediet voor 1990 moet een uitbreiding van de subsidiemaatregelen mogelijk maken.

De openstelling van privé-bos voor het publiek, mits dit onder strikte voorwaarden en op deskundig uitgekozen plaatsen gebeurt, is voor bosarme streken een dringende vereiste.

Aangepaste vergoedingen zijn hier op hun plaats.

De ondersteuning van bosgroepering zal zowel ecologische als economische voordelen opleveren.

De goedkeuring van het bosdecreet kan de aanleiding zijn tot uitbreiding van de subsidieregelingen ter ondersteuning van een verantwoord bosbeleid. 1989 zal in het geheugen van menig bosbouwer als een jaar van omwenteling gekerfd blijven.

Laten we hopen dat het de start van een gunstig (r)evolutie mag zijn.

R. VANHAEREN
namens de redaktieraad

Historische Schets van het Zoniënbos.

VOORWOORD

Het majestueuze Zoniënwoud kan één van de belangrijkste domeinbossen in het Vlaamse Gewest worden genoemd. Van dit bosmassief, 4.383 ha groot, zijn inderdaad 2.454 ha - of 56 % van de oppervlakte - gelegen op het grondgebied van Vlaamse gemeenten zoals Hoeilaart (1.183 ha), Tervuren (709 ha) en Sint-Genesius-Rode (457 ha). Het aangrenzende Kapucienbos (310 ha) beheerd door de Koninklijke Schenking is niet in deze cijfers begrepen.

De resterende oppervlakte van het Zoniënbos ligt in het Brusselse Gewest (1.654 ha of 38 %) en het Waalse Gewest (275 ha of 6 %), waartussen een Vlaams gedeelte als een soort groene bufferzone optreedt.

Omdat het Zoniënbos van oudsher aanwezig is in de schaduw van Brussel, is het ontegensprekelijk verbonden met de rijke geschiedenis van Brabant. Zowel vorst als schoolier vertoefden in de lomper van zijn bomen of in de geborgenheid van zijn struikgewas, de ene om zijn jachtogenoos te bevredigen, de andere om een bussel droog takhout te sprokkelen. In de loop der eeuwen is Zoniënbos niet alleen de getuige van innige godsdienstbeleving, rijkdom en praal, maar ook taferelen van oorlog, plundering en armoede speelden er zich af.

Ondanks de sterke inkrimping van zijn areaal en de omstrengeling door hoogbouw, verkavelingen en autosnelwegen, kan het woud echter nog steeds overleven. Naast bedreigingen van buitenaf, stellen er zich in het Zoniënbos zelf een reeks problemen die een ernstige hypotheek kunnen leggen op de toekomst van het bosmassief. Voor de gestadige veroudering van het woud, de gewijzigde bosexploitatie technieken en de toenemende recreatieve druk dient het bosbeheer harmonische oplossingen uit te werken, opdat aan de komende generaties een nog waardevoller Zoniënwoud kan worden overgedragen.

Hoe dan ook, die donkergroene oase vormt voor de moderne mens een uitgelezen oord waar hij rust en ontspanning kan zoeken na het jachtig dagelijks bestaan. In elk jaar seizoen kan het Zoniënbos de bezoeker boeien en hem laten genieten van zijn uitzicht en zijn natuur.

HISTORISCHE SCHETS

Na de laatste ijstijd, waarbij ons land gelegen is aan de zuidelijke rand van de ijskap, wordt het toendralandschap door de toenemende warmte langzaam vervangen door een rijke loofboomvegetatie, die grote gebieden gaat bedekken. In het neolithicum of nieuwe steentijd verschijnt de eerste mens in en

rond Zoniënbos, waar hij zich vestigt op droge zandige heuveltoppen in de nabijheid van bronnen of waterlopen (i.c. de Michelsbergkultuur). Belangrijke vindplaatsen van silexvoorwerpen uit dit tijdperk zijn te situeren in het gehucht Verwinkelt te Ukkel, aan de Lansrodevijver te Sint-Genesius-Rode en de grote vijver te Bosvoorde. Op deze laatste plaats blijven zelfs de restanten van een versterkt dorp uit die periode zichtbaar in het bodemreliëf. Uit onderzoek is gebleken dat de ruwe silexsteen, afkomstig uit Hengouwen (Spiennes, Obourg) of Haspengouw, ter plaatse werd bewerkt tot messen, krabbers, bijlen, enz. Mogelijk kregen die verre voorouders de brute steen in rull voor hertegewei of everzwijnslagtanden, die ze op de heenreis als jachttrofeeën uit het immense woud meenamen.

Door de opeenvolgende invallen van de Kelten, de Belgen (Nerviërs, Menapiërs en Trevieren) en vervolgens de Romeinen, groeit de bevolking in onze gewesten voortdurend aan, en ze groepeerd zich in kleine gemeenschappen. Rond die centra komen landbouw en veeteelt tot ontwikkeling, hetgeen uiteraard een inkrimping van de beboste oppervlakte tot gevolg heeft. Deze evolutie betekent de verbrekkeling van het eens uitgestrekte boscomplex, dat Julius Caesar in zijn oorlogsdagboek beschrijft. Dit dichte woud, "Arduenna Sylva" genaamd, zou gelegen zijn van de Franse Champagne tot de monding van de Schelde en de Maas. Op het eind van de 4e eeuw wordt over een afgescheiden westelijk deel gesproken als het "Kolenwoud". Er wordt aangenomen dat dit "Kolenwoud" het ganse gebied bedekte tussen de streek van Thuin en Brussel, met inbegrip van het

huidige Zoniënwoud. Zijn benaming heeft het te danken aan de kolonbranders die er aanzienlijke hoeveelheden houtskool stoken, nodig voor het smelten van het lokaal gewonnen ijzererts.

Tijdens de Frankische periode worden, mede door de opkomst van de eerste religieuze orden, de ontbossingen in belangrijke mate voortgezet. Rond de 8e eeuw wordt voor het eerst het Zoniënbos aangetroffen als een zelfstandige bosentiteit, ontstaan uit het versnipperde "Kolenwoud". Nochtans worden onder het bewind van Karel de Grote de eerste maatregelen uitgevaardigd om het bosbehoud te verzekeren. Zo zijn o.a. overmatige kappingen in de bossen rondom de koninklijke villa's verboden. Deze bekommernis voor het bos is echter niet zozeer ingegeven door economische of ecologische overwegingen, maar heeft eigenlijk tot doel de wildrijdheid in de bossen te bestendigen. De jacht is immers het geliefkoosde tijdverdijs van de Frankische heersers. Ook voor de latere soevereinen is de jachtbeoefening eveneens een belangrijke drijfveer om het Zoniënwoud te behouden en het bijzonder te beschermen.

Omstreeks het jaar 1000 verschijnt een in het Latijn opgesteld document, gekend als "Donatio Angelae", dat het Zoniënbos uitdrukkelijk vermeldt. Uit de tekst valt op te maken dat onder de naam "Sonia" een "geneen" (d.w.z. voor ieder toegankelijk) bos bestaat waarin reeds gebruiksrechten bestaan (hout verzamelen en eikels rapen) en waarin eik en beuk als belangrijke boomsoorten worden aanzien.

Tijdens het feodaal tijdperk bevestigen de eerste hertogen van

(o.a. houtskoolproductie, weide-
recht) uitvoerige en precieze
omschrijvingen en ordonneert
terzelfdertijd strenge straffmaten
(o.a. lijfstraffen) bij de delicten.
Dit alles moet gezien worden in het
licht van het financieel en ekono-
misch belang dat het Zoniënwood voor
het hertogdom had. Omwille van zijn
volledigheid heeft het Cuerboek
dan ook model gestaan voor andere
bosreglementen. Een bijzonder aspect
van het Cuerboek is het weide- of
drijfrecht, dat aan bepaalde
instellingen en functionarissen als
gebruiksrecht werd toegestaan, maar
dat evenzeer door anderen kon
verkregen worden tegen betaling van
een jaarlijkse vergoeding per stuk
vee. Niet alleen had het woud een
lossere bestandsstructuur, maar de
ruime, wisselende kapvlakten en
"vage" plaatsen lenen zich blijkbaar



Tekening voor één van de wandtapijten van de reeks 'Jachten van Maximiliaan'
(Het Zoniënwood, Europa 1987)

Brahant het Zoniënwood als hun
bezit, waarbij zij zich steunen op
het feit dat het jachtrecht er aan
hun Franse voorouders toebehoort.
de. Naast zijn belang voor de
jachtbeoefening, bedelen de hertogen
en hun opvolgers tot het einde van
de 18de eeuw dit bosdomein op
financieel en economisch vlak een
zeer voorname rol toe. Vanzelfspre-
kend vormen de opbrengsten uit het
Zoniënbos een substantiële bron van
inkomsten voor de hertogelijke
schatkist. Zo levert het Zoniënwood
op het einde van de 15e eeuw nog
een vierde van de totale ontvangsten
niet te verwaarlozen functie als
grondwaarborg bij de vele leningen
die de vorsten in de loop der tijden
aangaan. In de ekonomie van het
hertogdom blijft het Zoniënwood tot
aan de moderne tijden een eerste-
rangs leverancier van hout als
brandstof en bouwmetaal, zeker
voor de nabijgelegen afzetmarkt die
de stad Brussel is.

Om die verschillende waarden te
beschermen vergt dit hertogelijke
bosdomein echter beheer en bewaking
en vanaf het midden van de 13de eeuw
krijgt de administratie en de
jurisdictie van het Zoniënwood vorm.
Er wordt een hertogelijk ambtenaar
belast met het bosbeheer en met de
volgving van de delikten in het
bos gepleegd, namelijk de Woudmees-
ter, voor het leven benoemd. Voor
het beheer en de controle wordt hij
bijgestaan door een stadhouder-
woudmeester en een aantal onderge-
schikten, de vorsters (boswachters),
waarvan de getalsterkte rond de 14
varieert, maar die voor hun bewa-
kingstaak van tijd tot tijd de
versterking van speciale eenheden
krijgen. Later ontstaan in het
bosbeheer nog de ambten van haak-
meester, die de bomen merkte met
de hamer, en de windvellingmeester,

die toezicht over het windvallig
hout had.

Op gerechtelijk gebied is de
Woudmeester voorzitter van de
rechtbank van het "Woudrecht" waarin
twaalf, later teruggebracht tot
zeven, gekozen kooplieden zetelen
als bijzitters. De eerste rechtbank
is gevestigd te Woluwe, terwijl
vanaf 1460 de rechtkamer wordt
ingesteld te Brussel en meer bepaald
in het Broodhuis op de Grote Markt.
De bosrechtbank beslecht alle
gedingen aangespannen wegens
misdrijven tegen goederen of
personen, behoudens doodslag, in
Zoniën gepleegd, alsook de konten-
tieuze zaken op burgerlijk gebied.
Hierbij richt zij zich naar de
bepalingen van het "Cuerboek van
Sonien". De eerst gekende versie
van dit rechtsdocument wordt
omstreeks 1371 in het Middelneder-
lands opgesteld door de Woudmeester
Jan Clutinc, die samen met de
hertogelijke rentmeester Reinier
Hollant, eigenlijk het toen geldende
gewoonterecht neerschreef.

Vervolgens wordt het Cuerboek
enige malen aangepast, telkens de
gewijzigde omstandigheden of
gebruiken de vorst nopen tot het
treffen van uitgebreider en nauwer-
riger maatregelen tegen misbruiken
(bv. versie van 1460 uitgevaardigd
door Filips de Goede en die van 1564
door Filips II). Het Cuerboek
regelt o.a. de bescherming van de
boom- en plantengroei, de houtkap-
pijpen, de kolenbrandrij, het
snijden van rishout en bindtenen,
de oogst van bosvruchten, de
beweiding door het vee, zelfs de
verhouding tussen houtkoopli en
hun bosarbeiders, en het voorziet
zware straffen voor houtdiefstal
en brandstichting. De boswetgeving
die zich in Zoniën ontwikkelt,
geeft voor verscheidene afdelingen

betaalde weidevergunningen niet wordt vermeld.

Na de Franse Revolutie wordt het Cuerboeck afgeschaft en vervangen door het Franse boswetboek dat op zijn beurt later de plaats moet ruimen voor het Belgisch Boswetboek van 1854.

Naast de woudrechtbank wordt, op het einde van de 13de eeuw, door de hertogen van Brabant een onafhankelijk tribunaal, bevoegd voor jachtzaken, ingesteld. Karel V gaat in 1518 over tot de herinrichting van die rechtbank, ook "Consistorie van de Hoor" genoemd, en laat die zetelen te Bosvoorde. Het jachttribunaal wordt om beurt voorgezeten door de Opperjager en de Warantmeester, die elk een verschillende bevoegdheid hebben, maar dikwijls met elkaar in konflikt komen. Beide ambten zijn gezochte hertogelijke titels, die bedongen worden onder de leden van de hoge adel. Er worden nog andere functies met minder prestige bij het jachtbeheer in het leven geroepen zoals de Oppervalkenier, de Otterjager en de Wolveljager. De praktische organisatie en de controle van de jacht, alsook de bescherming van het wild liggen in de bevoegdheid van de Warantmeester, ook bosgraaf genaamd, die hierbij de beschikking heeft over een tiental jachtwachters. Het jachtbeheer in het Zoniënwood is dus duidelijk onderscheiden van het toezicht op de andere activiteiten die er plaatsgrijpen, hetgeen aantoonst dat er een apart belang aan werd gehecht.

Voor de jachtrechtbank dienen zowel kleine stropers als edelen die het jachtreglement niet naleven, zich te verantwoorden. Alhoewel de jacht in het hertogdom Brabant door de Bijlde Inkomst in principe vrij is, hoort het jachtrecht in het Zoni-

ënwood uitsluitend toe aan de vorst, hetgeen sedert de Jachtwet van 1882 terug van toepassing is. Wegens de vele schendingen van dit voorrecht, worden herhaaldelijk strenge ordonnaties uitgevaardigd om mogelijke overtreders af te schrikken. Bij voorkeur wordt er door de soeverein en zijn hofhouding te paard gejaagd op groot wild (hert, ree, everzwijn) met talrijke meutes jachthonden, terwijl de valkenjacht wordt beoefend op het kleinwild. De luister van die vroegere jachtpartijen in het Zoniënwood wordt prachtig uitgebeeld op een reeks van twaalf wandtapijten, beter bekend als de "Jachten van Maximiliaan", die in de eerste helft van de 16e eeuw te Brussel zijn geweven en die thans in het Louvre te Parijs worden bewaard. Elk wandtapijt stelt een bepaald jachtafbeeld voor tijdens één van de twaalf maanden van het jaar, telkens op een verschillende plaats in het Zoniënwood.

Op het einde van de 18de eeuw stelt het Franse bewind een einde aan het vorstelijk jachtrecht en de werking van het jachttribunaal, waardoor in het Zoniënwood de stropenrij algemene regel wordt.

Bijzondere aandacht verdienen de kloosters die vanaf de 14de eeuw in en rondom Zoniën ontstaan onder impuls van de hertogen van Brabant, die als eigenaars bepaalde delen van het bos kunnen vervreemden. In de loop der tijden groeien ze uit tot belangrijke polen van godsdienstig en cultureel leven, die ver over onze grenzen bekendheid verwerven.

Als eerste in de reeks wordt de Abdij van Vorst gesticht. Bij zijn vertrek op kruistocht naar het heilige land in 1096 geeft Gilbert van Gent de opdracht een klooster

op te richten in de nabijheid van Aalst voor zijn moeder en zijn dochters. Enkele jaren later ontstaat plaatsgebrek en het klooster wordt overgebracht naar Vorst, aan de rand van de "Heegde", deel van het Zoniënwood dat zich toen uitstrekte over Eisene, Ukkel en Vorst. Dit klooster van Benediktijnzusters wordt welvarend door de talrijke bedevaarten die de bevolking ernaar onderneemt.

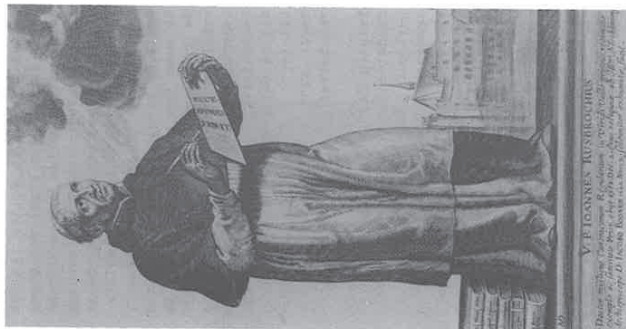
Ongeveer een eeuw later schenkt Hendrik I, hertog van Brabant, aan de Pennebeke of huidige Maalbeek te Eisene, grond aan een zekere zuster Gisela om een klooster te bouwen. Aldus vormt zich vanaf 1210 een religieuze gemeenschap van Cisterciënzusters, gekend als de Abdij van Terkamaren. Wegens troebelen dienen de zusters bij herhaling hun klooster te verlaten en tijdelijk naar de veilige stad te verhuizen.

In 1262 legt hertogin Aloyde, weduwe van Hendrik III, de eerste steen van een priorij van Dominikanerzusters, die zij de naam Hertoginnedal geeft. Dit klooster, gelegen in het toenmalige gehucht Oudergem, wordt het eerste vrouwenklooster van deze orde in de Nederlanden.

Na de vrouwenkloosters komen tijdens de 14de eeuw in het Zoniënwood drie Augustijnerpriorijen tot stand. Ze ontwikkelen zich uit primitieve kluisen, waar godsvruchtige mannen een teruggetrokken leven leiden. Achtereenvolgens ontstaan Groenen-dael, Roodklooster en Zevenbrommen.

Op een zekere morgen in het jaar 1343 komen drie priesters van het kapittel van Sint-Goedele in Groenendaal de kluisenaar Lambertus vervolgen, met het doel zich volledig te wijden aan de dienst

van God, ver van de wereldse stad. Hun namen zijn Jan Hinckaert, Frank van Coudenbergh en Jan van Ruusbroec. Na een zevental jaren als losse gemeenschap te hebben geleefd, treden de laatste twee toe tot de Orde van de reguliere kanunniken van Sint-Augustinus en ze worden respectievelijk tot eerste proost en prior verkozen. Jan Hinckaert, de heerom van Jan van Ruusbroec blijft omwille van zijn hoge leeftijd sekulier priester. De mystieke geschriften van Jan van



Jan van Ruusbroec (Het Zoniënwood, Europa 1987).

Ruusbroec, die alom belangstelling genieten, dragen er toe bij dat de priorij van Groenendaal spoedig beroemd geraakt in Europa. Ondanks herhaalde plundering en vernieling wordt de priorij van Groenendaal uitgebouwd tot een prachtig klooster, waar de wereldlijke vorsten, waaronder Keizer Karel, zich regelmatig komen bezinnen of uitrusten van hun jachtpartijen...

Een tweede Augustijnerklooster wordt opgericht beneden de Clabotsborre te Oudergem. Kluisenaar Egidius Olivier bouwt samen met Willem Daniels en Walter van der Molen in 1368 een kapel met negen cellen. In hetzelfde jaar verkrijgen ze van hertogin Johanna de eeuwige eigendomstitel van dit oord. Omdat de muren van het klooster bepleisterd zijn met een roodachtig cement, geeft de bevolking aan de priorij de naam van het Roodklooster. In de rust van dit klooster slijt schilder Hugo Vander Goes als eenvoudige lekenbroeder zijn laatste levensjaren en wordt er begraven. Bij de enige brand die de priorij teistert tijdens haar bestaan, wordt zijn grafmonument in 1834 vernietigd.

Twintig jaar na de stichting van Roodklooster schenkt de voornoemde hertogin Johanna aan Gielis Van Bredeyck en zeven metgezellen een kluis met omliggende gronden in de vallei van Zevenbronnen te Sint-Genesius-Rode. Bekoörd door deze rustige plaats midden in het Zoniënwoud, bouwen de acht geestelijken weldra een klooster dat op 11 april 1389 aan Sint-Augustinus wordt toegewijd. Deze priorij zal steeds goede betrekkingen onderhouden met die van Groenendaal.

Rond 1467 ontstaat een volgende kloostergemeenschap aan de westelij-

ke rand van het Zoniënwoud, meer bepaald in Bostendaal te Ukkel. In deze omgeving bezit Filips Kinc-kaert, raadgever van de hertog van Bourgondië en ook woudmeester van Brabant, een woning die betrokken wordt door kluisenaars. Op zijn verzoek wordt deze gemeenschap omgevormd tot een klooster van minderbroeders van de orde van Sint-Franciscus. Deze religieuze instelling ontplooit zich niet zo schitterend als de andere kloosters in Zonië, maar de Franciskanen zijn wel bekend om hun diepe godsvrucht en de grote naastenliefde die zij de arme bevolking toedragen.

Een laatste klooster in de rij wordt gesticht in 1626 door aarts-hertogin Isabella die er zelf de plaats voor uitkiest te Tervuren. Een jaar later wordt dit Kapucijnenklooster zeer plechtig ingewijd in de aanwezigheid van vele belangrijke personaliteiten. Gelovigen van de omliggende dorpen komen voortdurend naar de welbespraakte kapucijnepredikanten luisteren, terwijl bij de stichtingsverjaardag van het klooster telkenmale een indrukwekkende processie in het bos uitgaat.

Verscheidene religieuze gemeenschappen nemen het Zoniënwoud als vestigingsplaats omdat enerzijds de stille omgeving stimuleert tot gebed en meditatie, en anderzijds de hertogen, eigenaars van het woud, zonder moeilijkheden percelen ervan kunnen afstaan. Nochtans zijn het enkel de kloosters die over het uitzonderlijk voorrecht beschikken om gebouwen in het bos op te trekken. Bovendien mogen ze aangrenzende delen van het bos ontginnen tot landbouwgrond, krijgen ze de toelating om kudden vee in het woud te laten grazen en om visvijvers af te dammen in de valleien. Elk klooster bezit dan ook meestal een

hoeve die instaat voor de voedselvoorziening. Daarnaast wordt hen het recht verleend om op bepaalde plaatsen brandhout te kappen of windvallig hout weg te nemen. Spijts hun godsdienstige overtuiging, leidt het een en ander tot overdrivingen en misbruiken, zodanig dat de overheid de kloosters bijwilt aan de afgesloten overeenkomsten dient te herinneren.

Bijkomende schenkingen geven aan de kloosters de mogelijkheid om uit te groeien tot goed georganiseerde gemeenschappen, die bijdragen tot de verspreiding van beschaving en cultuur onder de bevolking.

Het einde van de 18de eeuw wordt echter rampoedig voor die eerbiedwaardige instellingen, die de indruk geven zonder moeite de tijd te kunnen trotseren. Op bevel van de Oostenrijkse keizer Jozef II worden

alle kontemplatieve kloosters gesloten, die noch anderszins geven, noch zieken verzorgen, noch op enige andere wijze de medemens helpen. Hertoginnedal, Groenendaal, Roodklooster en Zevenbronnen vallen onder toepassing van deze instructie en in pijnlijke omstandigheden moeten de kloosterlingen hun gebouwen verlaten. Het daaropvolgend Frans bewind bruyt echter de fatale slag toe aan de kloosters in Zonië. Alle religieuze instellingen worden definitief afgeschaft en de kloostergebouwen worden openbaar verkocht, zodat van de oorspronkelijke gebouwen tegenwoordig nog slechts enkele overblijven.

J. ZWAENEPOEL
Ingenieur van
Waters en Bossen
Houtvesterij Groenendaal
Dienst Groen, Waters en Bossen



Panoramisch zicht op de priorij van Groenendaal
(Het Zoniënwoud, Europa 1987)



NIEUWE BOSWETGEVING IN HET VLAAMSE GENEST

HISTORIEK

Het bosarme Vlaanderen, dat men doorgaans als een landbouwgebied beschouwt, kan bogen op een rijke bosbouwtraditie die tot in het verre verleden teruggaat. Zo ziet men dat, wanneer door een toenemende bevolkingsdruk de nood aan landbouwgronden zich doet voelen en de bosbestanden moeten wijken, de eerste reglementen ter bescherming van het bos worden getroffen en personeel voor het beheer en de bewaking ervan wordt aangesteld.

Rond 1300 is aldus het Keurboek van Zoniën van toepassing en zijn normen bekend van de woudmeesters Jans Clutinc (± 1300) en Gerard van Mechelen (1351).

In de loop der eeuwen werden deze reglementen aangepast en aangevuld. Het edict van de Aartshertogen Albrecht en Isabella dat op 14 september 1617 wordt uitgevaardigd, kon als een volwaardig boswetboek van 126 artikelen worden beschouwd. Tot aan de Franse bezetting bleef het rechtsgeldig en sporen ervan zijn nog steeds terug te vinden in onze huidige wetgeving.

Na de Franse Revolutie wordt het beheer van de bossen op Franse leest geschoeid en de Verordening

van Colbert, Minister van de Franse koning Lodewijk XIV, is de basiswetgeving tot 1854.

Op 19.12.1854 wordt een boswet van kracht die jarenlang besproken werd in het Belgische Parlement.

De heersende problemen in verband met het beheer en de bescherming van de bossen worden erin behandeld.

Aldus wordt gepoogd aan de grootschalige ontbossingen van het midden van de 19de eeuw een einde te stellen. Strengere beschermingsmaatregelen tegen bosvernietigende gebruiksrechten zijn voorzien.

De verplichte goedkeuring van bosbedrijfsregelingen heeft als doel het beheer van de onderworpen bossen op langere termijn te plannen en te verbeteren. Efficiënte maatregelen ter bestrijding van de bosbranden worden voorgeschreven. Overeenkomstig de maatschappijvisie van de 19de eeuw heeft dit boswetboek vooral aandacht voor de boscconomische aspecten en de bedrijfsvoering en wordt het privébos ongemoeid gelaten. Ondanks de crisisjaren voor de bosbouwsector ingevolge het sterk verminderd economische belang van het bos voornameijk als energielebron, heeft dit boswetboek zijn doelstellingen verwezenlijkt :

- aan de ontbossingsrage kwam een

einde

- schadelijke gebruiksrechten worden niet meer uitgeoefend.

In de onderworpen bossen is dankzij aangepast beheer een hoge houtopbrengst verwezenlijkt, die deze van de privé-sector overtreft.

Het is echter duidelijk dat de snel evoluerende samenleving van de 20ste eeuw andere diensten van het bos verwacht dan in 1854 was voorzien.

De Vlaamse Executieve heeft een ontwerp van bosdecreet goedgekeurd, dat het resultaat is van besprekingen die sinds 20 jaar worden gevoerd met alle instanties die bij het bosbeleid zijn betrokken. De eerste bekommernis was daarbij maatregelen te doen goedkeuren voor het behoud van het bos in Vlaande-

ren nu en in de toekomst. In tweede instantie en in de mate van het mogelijke, wordt het bos in dienst van het algemeen welzijn gesteld.

Ten opzichte van het boswetboek van 1854 worden volgende belangrijke wijzigingen voorgesteld :

Het decreet is van toepassing op alle bossen, zowel privé als openbaar, welke oppervlakte zij ook beslaan. Aangezien 70 % van het Vlaams bosareaal aan particulieren toebehoort, ligt het voor de hand het privé-bos bij het beleid te betrekken : niet alleen om beperkende en controlerende maatregelen te kunnen treffen, maar ook om steunverlening mogelijk te maken zoals dit in de buurlanden reeds het geval is.

Er wordt een poging ondernomen om



In het nieuwe bosdecreet wordt tevens veel aandacht geschonken aan de ecologische functie van het bos.

het begrip bos zo volledig mogelijk juridisch te omschrijven teneinde het toepassingsgebied van het decreet duidelijk af te bakenen. Ook wordt er duidelijk gesteld wie deel uitmaakt van het bosbeheer. Ambtenaren zijn ingenieurs van waters en bossen, boswachters zijn personeelsleden met een administratieve, technische taak en/of met bewaking belast. Allen dienen zij voor een Rechtbank van Eerste klag een voorgeschreven eed af te leggen. De taken van de personeelsleden worden door de Executieve vastgelegd.

HET NIEUWE DECREET IN DETAIL

Een nieuw begrip dat in het decreet wordt ingevoerd is de bosfunctie. Al naargelang de functie die een bos vervult, worden specifieke maatregelen voorgeschreven.

De economische functie bestaat uit aandacht aan het behoud van een normaal voorraadspeil en aan de kappingen in het beheersplan voorzien.

Bossen met een sociale functie worden beschermd tegen te grote bezoekersdruk :

- opengestelde bossen zijn alleen toegankelijk op de wegen.
- alleen bosvriendelijke recreatie is toegestaan
- de toegang wordt gereguleerd in de domeinbossen door de Executieve, in de gemeentebossen door de gemeenteraad
- steunmaatregelen voor bosbescherming en verbetering van de bosrecreatie zijn mogelijk
- ten opzichte van kuiters en gemotoriseerd verkeer zijn bijzondere maatregelen mogelijk.

uitmaken van een bos dat meer dan 5 ha groot is, wordt een gemeenschappelijk beheersplan opgesteld. De beheersplannen van de privé-eigenaars worden goedgekeurd door het Bosbeheer. Indien de eigenaar niet tijdig een beheersplan voorlegt, kan het Bosbeheer opdracht geven aan een derde tot het opstellen ervan op kosten van de beseigenaar. In geval van betwisting kan de privé-eigenaar beroep aantekenen bij een paritair samengestelde commissie van beroep, voorgezeten

door een magistraat. Beheersplannen kunnen worden ingezien door belanghebbenden. Voor de beheersplannen van privé-bossen dient echter de eigenaar zijn akkoord te geven.

Het technisch beheer van de openbare bossen is in handen van het Bosbeheer.

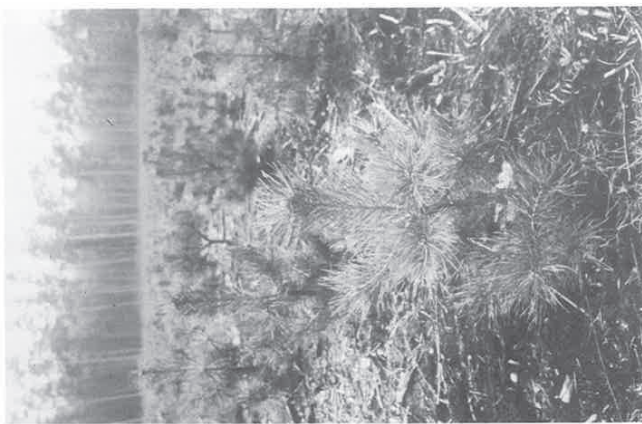
De inhoud van dit technisch beheer is vrijwel ongewijzigd gebleven : het opstellen van een beheersplan, het merken van de te vellen bomen, het bepalen van het houtvolume en de waarde van de te verkopen stammen, het controleren van de boswerkzaamheden, het opstellen van ramingsstaten met de uit te voeren werkzaamheden ten einde toeelagen te bekomen, de bewaking. . . .

De beheersplannen van bossen gelegen in staatsnatuurservaten, worden opgesteld in samenwerking met de dienst Natuurbehoud.

Belangrijk is wel de afschaffing van de benoemingsprocedure van gemeentelijke boswachters. Het is ook de bedoeling de bijdrage van de openbare eigenaars in de beheers- en bewakingskosten af te schaffen.

Een reeks artikelen die betrekking hebben op de verkoop en de exploitatie van hout in de openbare bossen, werden

Voor be- en herbossing kan de privé-beseigenaar financiële steun vanwege de overheid bekomen.



overgenomen uit het boswetboek van 1854.
Twee belangrijke wijzigingen kunnen echter worden aangestipt.

Vooreerst kan worden afgeweken van de absolute regel waarbij openbare verkoop van hout verplicht werd gesteld.
De Executieve kan voorwaarden bepalen om uit de hand te verkopen bij volgende uitzonderlijke omstandigheden :

- om dringende redenen van gevaar of voor noodzakelijke sanitaire ingrepen
- voor kappingen van gering belang
- voor bosprodukten andere dan hout
- voor windwerp of delicthout
- voor kappingen die bij 2 openbare veilingen niet werden toegewezen.

Vervolgens kunnen bepaalde kopers of exploitanten bij een openbare verkoop worden uitgesloten : bij grove nalatigheid of oneerlijkheid kan het Bosbeheer aan de Executieve voorstellen een koper voor maximum 5 jaar uit te sluiten.

Buiten de veralgemening van het beheersplan, waarvan hierboven reeds sprake, wordt de privé-beseigenaar voor het technisch beheer van zijn eigendommen nog aan enkele nieuwe voorschriften gebonden.

Zo wordt hij in de toekomst verplicht om een 10-jaarlijkse bosinventaris op te maken. Los van het verschaffen van beheerstechnische gegevens zal deze inventaris tevens de 10-jaarlijkse bosbouwelling van het Nationaal Instituut van de Statistiek vervangen. Wanneer de beseigenaar in gebreke blijft kan het Bosbeheer de telling ambtshalve uitvoeren.

Ook zullen alle kappingen vooraf dienen meegedeeld te worden aan het Bosbestuur, tenzij :

- ze uitgevoerd worden om dringende sanitaire of veiligheidsredenen ;
- ze deel uitmaken van een goedgekeurde beheersplan.

Hierbij dient opgemerkt dat de gemeentelijke of provinciale bouwverordeningen die strijdig zijn met dit artikel van rechtswege worden afgeschreven. De rechtzekerheid van de beseigenaars wordt door dit laatste opnieuw in ere hersteld. De uiteindelijke beslissing of een kapping, die buiten de bepalingen van het verplichte beheersplan valt, kan worden uitgevoerd, zal dus eveneens gegeven worden door een technisch bevoegde ambtenaar van het Bosbeheer. De controle op de naleving van de beheersplannen - speciaal op vellingen en beplantingen - wordt uitgevoerd door het Bosbeheer.
Eventuele afwijkingen van het beheersplan zijn, net zoals de afzonderlijke kapping, onderwerp van een afzonderlijke toelating.

Voor het beheer van openbare bossen beschikt het Bosbeheer over houtvesters. Het toezicht op het beheer van privé-bossen wordt verzekerd door een ambtenaar aangeduid per provincie.

De volgende belangrijke vernieuwingen zijn de maatregelen die mogelijk moeten maken om een belangrijke structurele handicap van het Vlaamse bos, namelijk de bosversnippering, te vermijden en te verhelpen. We citeren :

- een beheersplan voor boscomplexen van 5 ha en meer, zelfs indien verschillende kleine eigendommen dit complex vormen



gunstig advies van de landbouwkundige en de houtvester. De vergunning van het Schepencollege is dus niet meer vereist. Indien de ontbossing gebeurt binnen de 12 jaar na de aanplanting of de laatste exploitatie kunnen deze gronden terug ontbost worden mits melding aan de landbouwkundige en de houtvester. Na 12 jaar echter wordt de beplanting als bos aangezien en dient de bouwvergunning van art. 44 van de Stedenbouwwet bekomen te worden.

Enkele nieuwe artikelen die daadwerkelijk zullen bijdragen tot de bescherming en het behoud van de bossen, worden gegroepeerd in het hoofdstuk bosbescherming.

Zoals in de oude boswet was voorzien voor de staatsbossen, wordt nu ook gesteld dat het Vlaamse Gewest alleen mits een decreet bossen mag vervreemden.

Andere openbare bossen kunnen slechts vervreemd worden mits machtiging van de Executieve. Aldus wordt een afgeschafte bepaling (art. 76 § 6° van de gemeentewet, terug in voege gebracht.

In alle bossen mogen werkzaamheden, die grondig de typische toestand van een bos wijzigen, slechts mits machtiging van het Bosbeheer worden uitgevoerd. Beroept tegen beslissingen van het Bosbeheer kan worden ingesteld bij het paritair samengesteld comité voorzien in art. 49.

- Een bouwvergunning tot ontbossen kan slechts worden verleend na advies van het Bosbeheer ;

Een andere belangrijke functie is de sociaal-recreatieve

- steunmaatregelen voor gegroepeerd beheer

- splitsingsvergunning is vereist wanneer een eigendom door overdracht van zakelijke rechten wordt opgesplitst in eigendommen van minder dan 5 ha.

Ook de overgang van landbouwgrond naar bos of houteelt wordt versoept : gronden gelegen in agrarisch gebied kunnen beplant worden mits

- Kaalslag is alleen toegestaan wanneer deze in het beheersplan is voorzien ;

- Sluikse toeëigening van openbaar bos door het plaatsen van afsluitingen wordt strafbaar gesteld, zodat men door verjaring geen openbaar bos kan verwerven. Zowel voor privé-bossen als voor openbare bossen worden verschillende handelingen verboden indien men geen toestemming heeft van het Bosbeheer, onder andere :

- achterlaten van vulnis of afval ;
- beschadigen van bomen ;
- plaatsen van reclameborden, koten of loodsen ;
- vernielen van uitrusting ;
- het gebruik van luidspreekers of transistors ;
- het gebruik van prikkeldraad.

De strooiselroef, het sprokkelen van dood hout, inzamelen van knoppen, scheuten, ... is zonder machtiging van het Bosbeheer verboden. Dit verbod geldt alleen in de openbare bossen.

Tenslotte hebben verschillende artikelen betrekking op de bescherming tegen bosbrand, zowel preventief als de bestrijding ingeval van uitgebreide bosbranden.

Wat de opsporing, de vaststelling en de vervolging van de bosmisdrijven betreft bleven de bepalingen van het boswetboek van 19.12.1854 ongewijzigd. Deze bevoegdheden blijven immers tot de nationale overheid behoren en dienen dus bij wet, en niet bij decreet geregeld te worden. Hoofdstuk XII van het boswetboek blijft dus ook in het Vlaamse Gewest onverminderd van toepassing.

Algemeen kan men besluiten dat het ontwerp bosdecreet ten opzichte van het boswetboek volgende wijzigingen aanbrengt :

1. De toepassing van de reglementering wordt uitgebreid tot het privé-bos.
2. De bosfuncties worden erkend, gevaloriseerd en gereguleerd.
3. Bosbescherming en bosbehoud worden aan de hedendaagse situatie aangepast.

Belangrijk is ook wel te onderlijnen dat met de goedkeuring van dit ontwerp van bosdecreet, de technisch bevoegde dienst uiteindelijk verantwoordelijk is voor de uitvoering van het beleid, zij het met inspraak van alle betrokken partijen.

Tenslotte is, meer dan wie ook, het Bosbeheer gebaat met een uitgebreider en ecologisch meer verantwoord Vlaams bos, dat beter nog dan in het verleden, ten dienste zal staan van het algemeen welzijn.

ix. F. JANSSENS
Dienst Groen, Waters en Bossen

TOELAGEN AAN PRIVÉ-BOSEIGENAARS

Zoals elders in dit nummer te lezen, is onre boswetgeving aan herziening toe. We verwachten weldra de goedkeuring van het ontwerp-bosdecreet door de Vlaamse Raad.

De VBW stelt met tevredenheid vast dat eindelijk ook het privé-bos, door middel van deze nieuwe wetgeving, in een algemeen Vlaams bosbeleid betrokken wordt. Het was niet langer houdbaar dat 2/3 van het Vlaamse bos hieraan onttrokken bleef.

Daarnaast heeft de VBW er evenzeer altijd voor gepleit, de financiële basis voor een deskundig beheer te verbeteren, door de noodzakelijke en vaak onrendabele ingrepen te betoelagen. Op die manier wordt gehoopt de bosbouwkundige interesse bij de privé-eigenaar aan te moedigen. Via een uitvoeringsbesluit op het nieuwe decreet kan hieraan tegemoet gekomen worden.

Het decreet voorziet eveneens vergoedingen voor diensten die privé-bossen aan de gemeenschap leveren. Hierbij wordt gedacht aan de erkenning tot bosreservaat, schermbos of de openstelling voor het publiek.

De Vlaamse Executieve toonde haar bereidwilligheid in deze zaak door reeds voor dit jaar een bedrag van 10 miljoen op te nemen in de begroting. Op 31 oktober 11. deelde de heer Gemeenschapsminister Th. Kelchermans mee dat, in afwachting van een Besluit van de Vlaamse Executieve, aanvragen voor toelagen voor be- en herbebossing, omvorming en beheerswerken vanaf nu kunnen ingediend worden.

Vanaf 0,5 ha kunnen onder zekere voorwaarden volgende toelagen bekomen worden :

- Voor be- en herbebossing met loofboomsoorten, cultuurpopulieren uitgezonderd, worden 60 % der reële kosten betoelaagd, tot een maximum van 80.000 fr. per ha. Voor populier en naaldboomsoorten worden deze kosten voor 45 % betoelaagd met een maximum van 35.000 fr. per ha.

- Voor omvormingswerkzaamheden (natuurlijke verjonging, groeps- gewijze verjonging, kunstmatige omvorming) bedraagt het subsidieniveau 60 % der reële kosten, met een maximum van 60.000 fr. per ha.

- De kosten voor specifieke werken van bestandsverpleging worden op forfaitaire basis vergoed.

Voor vrijstellingen en zuiveringen wordt een bedrag van 5.000 fr. per ha voorzien, voor snoeien en sleunwerken 40 fr. per boom met een maximum van 6.000 fr. per ha.

De aanvragen dienen te gebeuren door middel van speciale formulieren die samen met bijhorende informatie kunnen bekomen worden bij :

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Dienst Groen, Waters en Bossen
Markiesstraat 1 8ste verdiep
1000 BRUSSEL

R. VANHAEREN

Uit de vereniging

VERSLAG VAN DE BESTUURRAAD VAN DE VLAAMSE BOSBOUWERENIGING dd. 27.09.1989

De Bestuursraad van de Vlaamse Bosbouwvereniging kwam bijeen te Hazewinkel op 27.09.1989.

1. Voorbereiding algemene vergadering 1990

De volgende algemene vergadering gaat door op zaterdag 3 maart 1990 in "De Bosuil" te Jezus-Eik.

Voorgesteld wordt om als gastprediker Drs. C.F. Wittebrood, Commissie van de Europese Gemeenschappen, uit te nodigen om te spreken over het "Bosbouwprogramma van de E.E.G.". Er werd besloten om de Groene Wimpel 1989 toe te kennen. De deelname aan de maaltijd wordt opgetrokken tot 350 F.

2. Verslag van initiatiefgroep

Als gevolg van allerlei contacten werd een overeenkomst bereikt tussen de Vlaamse Bosbouwvereniging en de Poolse Bosbouwvereniging voor een bezoek van deze laatste aan Vlaanderen. De Poolse afvaardiging was in Vlaanderen van 29/09 tot 5/10. Zij brachten een bezoek aan het Zoniënwoud, het Pijlven, het Weerdaalwoud en het Grand Bois te Vielsalm. Zij namen ook deel aan de opening van de Week van het Bos te Hamont-Achel.

De initiatiefgroep zal starten met een reeks bosexcursies, die openstaan voor leden en niet leden. Een eerste excursie gaat door op zondag 19/11 in het Heigenbos en zal geleid worden door ir. E. Peyskens. Er zal onderzoek worden in welke mate met de Weekend-Knack kan samengewerkt worden voor het inrichten van wandelingen in bossen.

3. Studiedag V.B.V.

Door omstandigheden kon de geplande studiedag niet doorgaan in 1989. Er wordt naar gestreefd om deze te laten plaats hebben rond juni 1990.

4. Brief aan de gemeentebesturen inzake ontbossen en bebossen

Uit de werkzaamheden van het waakzaamheidscomité is gebleken dat er hedendaags nog talrijke ontbossingen dreigen.

Vergunningen voor ontbossen worden uitgereikt door het college van burgemeester en schepenen. Het blijkt evenwel dat vele ontbossingen gebeuren zonder toelating, al dan niet met medeweten van het college. In andere gevallen

wordt nogal lichtzinnig een toelating tot ontbossen gegeven. Er wordt ook vastgesteld dat bepaalde gemeentebesturen weigeren een vergunning te geven voor het bebossen van gronden gelegen in een landbouwzone.

Tevens wordt medegedeeld dat via een recent besluit van de Vlaamse executieve op de MER-wetgeving enkele belangrijke bepalingen getroffen werden : zowel voor een ontbossing groter dan 3 ha als voor elke eerste herbebossing met negatieve ecologische gevolgen moet voorafgaandelijk een MER gemaakt worden. Rond dit laatste heeft de vergadering tal van opmerkingen. (Bij navraag bij de dienst Groen, Waters en Bossen blijkt dat de MER-regeling voor de eerste herbebossing niet kan toegepast worden wegens ontbreken van een wettelijke grond). Meer hierover in de volgende boskrant.

Een brief zal gericht worden aan de gemeentebesturen, de gouverneurs en de diensten van Stedebouw om aan te dringen elke ontbossing te voorkomen en om zoveel mogelijk bebossingen toe te laten.

5. Positie, strategie en werking van de V.B.V.

De vroegere doelstellingen worden bevestigd. Volgende punten worden onderlijnd :

- de V.B.V. moet nog (veel) meer bekend gemaakt worden ;
- de interne structuur moet aangepast worden ;
- de middelen waarover de V.B.V. beschikt zijn te klein.

Via de media en activiteiten moet de V.B.V. zijn bekendheid vergroten. Meer medewerkers voor de dagelijkse activiteiten moeten aangetrokken worden. Maar vooral moet (verder) gepoogd worden om over een bestendige medewerker te kunnen beschikken.

In principe wordt sponsoring aanvaard, zowel voor de publikaties, activiteiten en dagelijkse werking. Deze zaak zal geëxploreerd worden. De V.B.V. moet er evenwel over waken om zijn eigenheid te behouden.

6. Varia

- Week van het bos. Vastgesteld wordt dat :
 - de middelen voor de organisatie vrij beperkt zijn ;
 - een algemeen programma met activiteiten ontbreekt ;
 - het succes van de Week van het Bos zeer groot is ; een verheugende vaststelling is dat andere instellingen ook belangrijke initiatieven nemen.
- Vlaams bosdecreet.
 - Naar alle verwachtingen zal het Vlaamse Bosdecreet in de komende periode goedgekeurd worden. Wanneer dit gebeurt moet een extra bestuursraad worden samengeroepen om de toestand te bespreken.
- Wandelbossen in Oost-Vlaanderen.
 - In samenwerking met de Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen werd het boek "Wandelbossen in Oost-Vlaanderen" uitgegeven.
- Pro Silva
 - Medegedeeld wordt dat in Slovenië een internationaal congres georganiseerd werd waarin de vereniging "Pro Silva" werd gesticht. Deze vereniging streeft naar een meer natuurgerichte bosbouw.
 - Later zal onderzoek worden in welke mate de V.B.V. hiertoe kan bijdragen.

buitenland

HET POOLSE BOS

BOSBOUW

Polen behoort tot de groep van landen die een aangepaste en moderne vorm van bosbouw zullen bedrijven, gebaseerd op natuurlijke, technologische en economische principes. Daarom vervult het bos er, naast het leveren van grondstoffen voor de industrie, ook sociale, culturele en natuurbeschermingsdoelinden. In de eerste helft van de 18de eeuw bedroeg de bebossingsindex nog 40 %, maar dit verminderde tot ongeveer 20 % in 1945. Nu is ongeveer 30 % van de oppervlakte bedekt met bos, dat vooral voorkomt tegen de landsgrenzen. Ook in het noorden tegen de Baltische zee is er heel wat bos, terwijl zelfs het bosarmste district in het centrum van het land nog een bebossingsindex van 11 % heeft.

In totaal telt Polen ongeveer 8.568.700 ha bos, waarvan 80,7 % staats eigendom. 77,8 % wordt beheerd door het ministerie van landbouw, bosbouw en voedsel economie (vanaf 1990 : ministerie van leefmilieu, bosbouw en natuurlijke hulpbronnen) ; ook de bossen in de nationale parken vallen hieronder. 2,9 % wordt beheerd door andere ministeries, bijvoorbeeld de militaire domeinen door het ministerie van landsverdediging. Naast de staatsbossen komen

17,9 % privé-bossen voor beheerd door 1,5 miljoen zelfstandige landbouwers (gemiddeld 1,1 ha per eigenaar). De landbouwcollectivisatie is in Polen immers niet doorgegaan, dit in tegenstelling tot de andere landen van het Warschaupakt. Slechts 0,1 % van de bossen is eigendom van coöperatieve boerderijen en tenslotte nog 1,3 % in handen van andere lokale instanties zoals gemeenten.

82,3 % van de bosoppervlakte bestaat uit naaldbosbossen. Gewone den (*Pinus sylvestris*) is de belangrijkste soort. Samen met de Europese lork (*Larix decidua*) neemt hij 72,6 % van het Poolse bos voor zijn rekening. Fijnspaar (*Picea abies*) en een klein beetje zilvarden (*Abies alba*) en Douglas (*Pseudotsuga menziesii*) beslaan tezamen 9,7 % van de totale bosoppervlakte. De gewone den vindt er optimale standplaatsen en klimaatomstandigheden, zodat de soort er voorkomt in vele waardevolle ecotypen. De loofbossen, 17,7 % van de bosoppervlakte, zijn meestal gemengd, maar ook zuivere eiken- of beukenbestanden komen voor. Vermeidenwaard zijn ook de 4,1 % berkenbossen.

Daar er na 1945 grote inspanningen zijn geleverd voor herbebossingen, is 70 % van de bestanden jonger dan 60 jaar. Slechts 16 % is ouder



Biawieza : het bekendste nationaal park in Polen.

dan 80 jaar, tekenend voor de tragische toestanden die Polen gekend heeft in de eerste helft van deze eeuw. Het Poolse bos brengt op dit moment dan ook vooral dunningsmateriaal voort, bestaande uit naaldbos van kleine afmetingen.

De gemiddelde voorraad bedroeg in 1980 slechts 140 m³/ha. De gemiddelde jaarlijkse aanwas bedraagt 3,5 m³/ha/jaar, maar in de staatsbossen bedraagt de lopende jaarlijkse aanwas toch 5,0 m³/ha/jaar. De vegetatieperiode is korter dan bij

ons en de bodem is doorgaans arm en zandig, zoals in de Kempen. Op dit ogenblik probeert men aan voorraadopbouw te doen door slechts een deel van de aanwas te oogsten. In het verleden werden de plaatselijke bosbouwinstaties soms gedwongen door de centrale overheid om bosbouwkundig onverantwoorde hoeveelheden hout te kappen om aan de behoeften van het land te kunnen voldoen.

Het bos levert naast hout ook andere producten : schors, kerstbomen, zaden, vruchten, kruiden, paddestoelen en wild. Vooral het wild en de jacht zijn zeer belangrijk. Tegen betaling in harde valuta mag men er zelfs visiten gaan schieten. Maar er wordt ook levend wild gevangen en uitgevoerd. Zeldzame grote zoogdieren zoals bever, bruine beer, lynx, wolf, eland en wisent komen plaatselijk voor. In meer dan 18 % van het Poolse bos zijn andere dan economische productiefuncties

prioritair : natuurbescherming, toerisme, recreatie, bodembescherming, waterscherming, klimaat, landschap, enz...

Dit mag ook wel gezien de meest gebruikte bedrijfssoort de kaalslag is. De bosrecreatie neemt toe en reeds meer dan 6000 campings, parkings en "gezondheidswandelingen" werden aangelegd.

Voor een bevolking 4 keer zo groot als de Belgische en een uitgestrekte oppervlakte bos (2 keer zoveel als de totale oppervlakte van België) heeft Polen 3 bosbouwfaculteiten op universitair niveau in Warschau, Krakau en Poznan. In de buurt van

deze 3 steden bevinden zich ook de experimentele proefbossen. Er studeren jaarlijks in totaal zo'n 160 bosbouwingenieurs af. Warschau en Poznan hebben tevens een faculteit voor houttechnologie. Verspreid over het land komen nog 11 technische bosbouwscholen voor, waar elk jaar ongeveer 700 techniciers afstuderen. Naast het universitair wetenschappelijk bosbouw- en houtonderzoek zijn er nog 3 andere instituten voor wetenschappelijk onderzoek in deze sector: bosbouw in Warschau, houttechnologie in Poznan en pulp en papier in Lodz. Er is duidelijk rekening gehouden met de behoeften van het land aan onderzoek en geschoold personeel om dit alles te organiseren, waarbij gezorgd werd voor een geografische spreiding over de verschillende landsdelen. Het Poolse staatsbos is verdeeld over 14 districten (gemiddeld 600.000 ha) en 375 basisorganisatie-eenheden van gemiddeld 20.000 ha, vergelijkbaar met onze houtvesterijen, die dan weer onderverdeeld zijn in kleinere produktie-eenheden.

NATUURBESCHERMING

Polen heeft een rijke traditie van natuurbescherming, die steeds nauw verbonden is geweest met de bosbouw. Men telt er niet minder dan 15 nationale parken, meer dan 700 natuurreservaten en bijna 10.000 natuurmonumenten. Daarenboven zijn bepaalde dieren en planten beschermd in gans Polen, ook buiten de natuurbeschermingsgebieden. De nationale parken beslaan 0,4 % van de oppervlakte en er worden er nog steeds nieuwe opgericht. Meer dan 70 % van hun oppervlakte bestaat uit bos en 10 % uit water. Slechts 28 % van de oppervlakte is er strikt



De eland, het symbool van het Kampinos Nationaal Park.

beschermd, de rest is beperkt beschermd of vervult een dienstfunctie. In het grootste deel van de nationale parken gebeurt dus één of andere vorm van natuurbeheer.

In het noordoosten van Polen bevinden zich 3 nationale parken. Het Wigry nationaal park (14.840 ha) bevat 25 meren en ligt tegen de Litouwse grens. Er leven elanden, herten, reeën, wolven en bevers. Het Wigry nationaal park werd pas als dusdanig erkend op de 1ste Januari 1989.

Veel ouder (1921) en veel bekender is het Bialowiza nationaal park. Het ligt tegen de grens met Wit-Rusland, is relatief klein (5.317 ha) en bestaat voor 89 % uit bossen onder strikte bescherming. Er wordt haast niet aan bosexploitatie gedaan, de menselijke invloed is al zeer lang minuscule en het is dan ook het grootste en mooiste "oerwoud" van Europa. Er staan opvallend veel lindes (*Tilia cordata*) en de Europese bison of wisent is het visitekaartje van het gebied, maar ook de baver komt er voor. Voor bezoekers is er een mooi natuurhistorisch museum en een kwekerij van wisenten, halfwilde Poolse paardjes (koniks of tarpans), herten en everzwijnen.

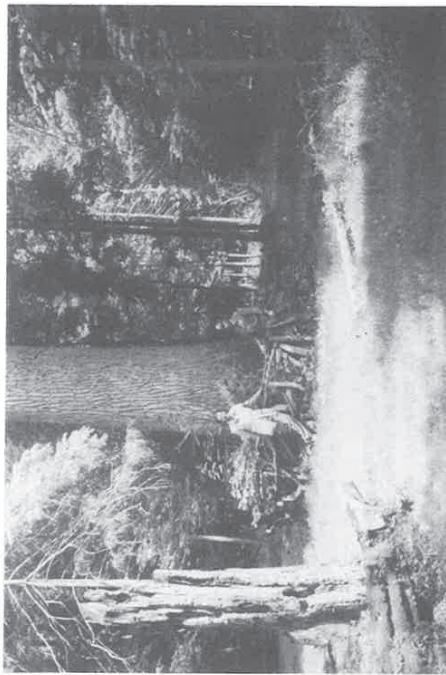
Meer centraal, vlakbij Warschau, ligt het Kampinos nationaal park, het grootste van Polen (35.482 ha). Ook hier komt 3.720 ha strikt beschermd bos voor, zonder bosexploitatie. Typisch voor dit park zijn de landduinen afgewisseld met grote moerassen begroeid met els. Door de nabijheid van de miljoenenstad Warschau is de menselijke invloed er veel groter. Toch komen er elanden en everzwijnen voor, terwijl de baver met succes heringevoerd werd vanuit Wigry nationaal park.

Uit het bovenstaande blijkt dat in Polen nog talloze uitgestrekte en

waardevolle bos- en natuurgebieden voorkomen. Dit is enerzijds te danken aan de relatief geringe bevolkingsdruk op de natuurlijke ecosystemen, anderzijds, en dit gegeven is minstens zo belangrijk, aan de grote waarde die de Poolse bevolking hecht aan natuurbescherming.

Met dank aan G. Burzynski en L. Lubczynski. Veel cijfermateriaal werd overgenomen uit: Marszałek T. (1980). Forest and Forestry in Poland. Annals of Warsaw agricultural university - forestry and wood technology, no. 31, 16 p.

Willy VERBEKE



Ongeveer 600 jaar oude eik in Bialowiza Nationaal Park

In het derde deel worden vier toekomstvisies gepresenteerd door landbouweconomen, vanuit de Europese Commissie, door de Belgische Boerenbond, en vanuit de milieubeweging. Een interessante en, in het kader van de grote moeilijkheden in het Europees landbouwbeleid, belangrijke optie is deze waar gepleit wordt om - letterlijk - ruimte te maken voor extensieve landbouw en natuurontwikkeling. In het boek wordt dan ook gewag gemaakt van een historische kans voor een milieuvriendelijk landbouwbeleid.

Practische gegevens : M. De Coster (ed.), 1989
Monografieën Stichting Leefmilieu
Uitg. Peickmans - paperback 360 p.
750 fr.

GROENKONTAKT 1989

De Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) geeft het tweemaandelijkse tijdschrift "Groenkontakt" uit. Voor geïnteresseerden in één of meerdere nummers van de voorbije jaargang, volgt hierna een selectie van enkele belangrijke artikels.

Mei-nummer 1989 : Thema-nummer A.R.O.L.-Bestuur Landinrichting

- Het Bestuur Landinrichting, door M. Cherretté
- Afdeling Groen : een dienstverlenend orgaan naar de gemeenten toe, door Y. Decuyper
- Een gemeentelijk bosbeleid, door V. Dua en R. Vanhaeren
- Dienst Groen, Waters en Bossen : de partner voor het beheer van de gemeentelijke boscigdommen, door B. De Wever
- Organisatie van de zoetwatervisserij in het Vlaamse Gewest, door P. Vandenabeele
- Landbouw en ruilverkaveling, en het landschap, door H. Neven
- Een visie op natuuredukatie in het perspektief van de Dienst Natuurbehoud, door W. Galle

Juli-nummer 1989

- Aspecten van aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid van gemeentebesturen met betrekking tot de groenvoorziening, door L. De Schepper

Deze nummers kunnen apart bekomen worden aan 150,- BF per nummer bij de Vereniging voor Openbaar Groen v.z.w., Buiten de Smedenpoort 3 te 8000 Brugge, tel. 050/31.20.71 ; rek. nr. 068-0541980-68 (buitenland : 000-1588177-93).



NEDERLAND : SUBSIDIES VOOR BEEMSTING IN BESTAAND BOS ?

In Nederland wordt door de overheid al geruime tijd subsidie verleend voor bosbouwkundige werken door privé-bosbeheerders. Ondanks wat administratieve rompslomp (zeker na de recente hervormingen van de bosdienst) is dit voor veel bosbeheerders een belangrijke stimulans om hun bossen vakkundiger te beheren of laten beheren.

In het kader van de vitaliteitsproblemen van het Nederlandse bos, denkt de overheid eraan om vanaf 1990 ook start- en voorraadbemesting bij aanplanting én minerale bemesting van bestaand bos subsidiëerbaar te maken. Aan dergelijke subsidie wordt een verplichte bemonstering en analyse van bodem en bladeren of naalden gekoppeld.

Over het al dan niet nuttig zijn van dergelijke "curatieve" bemestingen bestaan nogal verschillende opvattingen. De begeleiding van privé-bosbeheerders die kampen met bosvitaliteitsproblemen is echter een dwingende plicht van de overheid. Onder welke vorm deze begeleiding best gebeurt, is voor discussie vatbaar. Hopelijk komt ook in Vlaanderen, na goedkeuring van het nieuwe bosdecreet, het debat hierover op gang.

MILIEUZORG IN DE LANDBOUW

Onlangs stelde de Stichting Leefmilieu haar 29ste monografie "Milieuzorg in de Landbouw" voor. In dit boek, geschreven door een team van 18 wetenschappers, wordt een grondige analyse gemaakt van de snelle veranderingen in ons landbouwsysteem gedurende de laatste tientallen jaren, met de gevolgen voor natuur en milieu.

In een eerste deel, waarin de ontwikkeling van de landbouw in Europa aan bod komt, wordt duidelijk gemaakt hoe de kloof tussen de productie en de consumptie van landbouwproducten in de Europese Gemeenschap tot een heroriëntering van het landbouwbeleid noopt, waar ook de zorg voor natuur en milieu een belangrijk deel van moeten uitmaken.

Een tweede deel behandelt een aantal actuele knelpunten zoals de invloed van de moderne landbouw op de natuur, de bodemerosie, het kunstmestgebruik, de mestoverschotten, alternatieve gewasbeschermingstechnieken, en de mogelijkheden van de biotechnologie.